

Bölüm 35

PSİKİYATRİK HASTALIKLARA YÖNELİK DAMGALAMA

Handan NEZE¹

GİRİŞ

Damga (Stigma) “yara, iz, işaret” sözlük anlamında olmakla beraber, geçmişte ve günümüzde “kara leke, yüz kızartıcı işaret ve normal dışı olmak” anlamında kullanılmaktadır (1). Kelimenin kullanımı orta çağda suçluların toplumdaki farklı, tanınır olmalarını sağlamak ve suçlarının göstergesi olması için kızgın demirle dağlanmalarından bu yana olumsuz anlamı ile devam etmektedir. Damgalanan kişiye damgalama ile utanılacak bir özellik yüklenmiş olur (1).

Damgalama (stigmatizasyon) ise toplumun “normal” saydığı ölçülerin dışında kalması nedeniyle kişinin toplumca değersizleştirilmesi ve genel olarak kötülenmesi olarak tanımlanır. Son yıllarda damgalama ruhsal hastalıkların toplumsal etkileri nedeni ile daha çok ilgi odağı olmaya başlamıştır. Damgalamanın hastalık üzerindeki olumsuz sonuçları sadece hastanın kendisini değil, ailesini ve toplumu da etkilemektedir (1).

Damgalama tüm insanlık tarihi boyunca en çok ruhsal hastalığı olan kişiler için yapılmıştır. Davranışları, konuşmaları, giyim kuşamları ve düşünceleri anlaşılmayan kişiler önyargılı bir tutum ile zararlı ve tehlikeli olarak görülmüşlerdir (2). Özellikle orta çağda olmak üzere tüm tarih boyunca ruhsal rahatsızlığı olan kişiler doğüstü güçlere ya da şeytani özelliklere sahip tehlikeli insanlar olarak tanımlanmış ve bunların sonucunda da toplumdan izole edilmiş ve cezalandırılmışlardır (1).

Bu kitap bölümünün amacı ruhsal hastalıklarda damgalamayı tanımlamak ve olası olumsuz sonuçları ve bu sonuçların önlenmesi için gerekli müdahalelerden bahsetmektir.

¹ yazar bilgisi eksik

denle damgalamayı önleme çalışmaları son derece önemlidir. Toplum genelinde bilgilendirme yapılması, medyanın damgalayıcı etkilerinin azaltılması, hastalar ile toplum arasındaki temasın artırılması damga karşıtı müdahaleler de ele alınmalıdır. Damgalama ile mücadele hastalığın tedavisi kadar önemli ve etkilidir, hasta ve hasta yakınlarının yaşam kalitesini artırır.

Anahtar Kelimeler: Damgalama, ruhsal hastalıklar, stigmatizasyon.

KAYNAKLAR

1. Taşkın EO. Damgalama, ayrımcılık ve ruhsal hastalık. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi* 2004; 12(Ek 3):5-12.
2. Özyiğit EŞ, Savaş HA, Ersoy MA. Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin şizofreniye ilişkin tutumları. *Yeni Symposium* 2004; 42:105-112.
3. Corrigan P. The impact of Stigma on severe mental illness. *Cogn Behavior Prat.* 1998; 5:201-22.
4. Link BG, Phelan JC. Conceptualizing Stigma. *Ann Rev Sociol* 2001; 27:363-385.
5. Goffman E. *Stigma:Notes on the management of the spoiled identity* 1963. New York: Prentice-Hall.
6. Link BG & Phelan JC. Conceptualizing Stigma. *Annual Review of Sociology* 2001. 27:363-385.
7. Jones EE, Farina A, Hastorf AH. *Social stigma:The psychology of market relationship.* New York: Freeman; 1984.
8. Lundberg B, Hansson L, Wentz E. Sociodemographic and clinical factors related to devaluation/discrimination and rejection experiences among users of mental health services. *Social Psychiatry Psychiatrists Epidemiology*.2007 ;42:295-300
9. Corrigan PW, Riverside LP, Lundin RK. There strategies for changing attributions about severe mentall illness. *Schizophrenia Bulletin.* 2001;27(2):187-195.
10. Crandall CS& Moriarty D. Physical illness stigma and social rejection. *British Journal of Social Psychology*.1995 ;34:67-83.
11. Yıldız M, Özten E, Işık S. Şizofreni hastaları, hasta yakınları ve major depresif bozukluk hastalarında kendini damgalama. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2012 ;13:1-7.
12. Bağ B, Ekinci M. Sağlık personelinin ruhsal sorunları olan bireylere yönelik tutumlarının araştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 2005; 3:107-27.
13. Çam MO, Bilge A, Engin E. Muhtarlara verilen ruhsal hastalığa yönelik damgalama ile mücadele eğitiminin etkinliğinin araştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi* 2014 ;5:129-136.
14. Bilge A, Çam O. Ruhsal hastalığa yönelik damgalama ile mücadele. *Preventive Medicine Bulletin* 2010 ;9:71-78.
15. Ersoy, MA, Varan, A. Ruhsal Hastalıklarda İçselleştirilmiş Damgalama Ölçeği Türkçe Formu'nun güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Derg* 2007;18:163-171.
16. Raingruber B. Client and provider perspectives regarding the stigma of and nonstigmatizing interventions for depression. *Arch Psychiatr Nurs* 2002; 16:201-204.
17. Brian K. Ahmedani. Mental health stigma: Society, individuals and the profession. *J Soc Work Values Ethics* 2011; 8(2):4-1-4-16.
18. Corrigan PW, Watson AC. Understanding the impact of stigma on people with mental illness. *World Psychiatry* 2002; 1:6-20.
19. Ruch N, Angmeyer MC, Corrigan PW. Mental illness stigma: Concepts, consequences and initiatives to reduce stigma. *EurPsychiatry* 2005; 20:529-539.
20. Taşkın O. *Stigma: Ruhsal hastalıklara yönelik tutumlar ve damgalama* 2007. İzmir: Turkuaz bilişim&bilgisayar&yayıncılık.
21. Baysal GÖD. Damgalanma ve ruh sağlığı. *Archives Medical Review Journal* 2013;22(2):239-251.
22. Angmeyer MC, Schulze B, Dietrich S. Courtesy stigma-a focus group of relatives of schizoph-

- renia Patients. Soc Psychiatry Psychology Epidemiol 2003; 38:593-602.
23. Yüksel GE, Taşkın EO. Türkiye'de hekimler ve tıp fakültesi öğrencilerinin ruhsal hastalıklara yönelik tutum ve bilgileri. Anadolu Psikiyatri Derg 2005; 6:113-121.
  24. Bostancı N. Ruhsal bozukluğu olan bireylere yönelik stigma ve bunun azaltılmasına yönelik uygulamalar. Düşünen Adam: THE Journal of Psychiatry and Neurological Sciences 2005 ;18:32-38.
  25. Corrigan PW, River LP, Lundin RK. Stigmatizing attributions about mental illness. J Community Psychol 2000; 28:91-102.
  26. Üçok A, Polat A, Sattorius N. Attitudes of psychiatrists toward patients with schizophrenia. Psychiatr Clin Neurosci 2004; 58:89-91.
  27. Mann CE, Himelein MJ. Factors associated with stigmatization of persons with mental illness. Psychiatr Serv 2005; 56:544-550.
  28. Corrigan P. How stigma interferes with mental health care. American Psychological Association. 2004; 59:614-25.
  29. Kessler R, Demler O, Frank R. Prevalence and treatment of mental disorders, 1990 to 2003. New England Journal of Medicine. 2005 352;2515-2533.
  30. Tel H, Pınar ŞE. Ayaktan izlenen psikiyatri hastalarında içselleştirilmiş damgalama ve benlik saygısı. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi. 2012;3(2):61-66.
  31. World Health Organization. World Health Report (2002). [http:// www.who.int/whr/2002/en/whr02_en.pdf](http://www.who.int/whr/2002/en/whr02_en.pdf)
  32. Druss B, Bradford D, Rosenheck R. Mental disorders and quality cardiovascular procedur after myocardial infarction. JAMA: Journal of the American Medical Association. 2000 ;283:506-511.
  33. Clement S, Schauman O, Graham T. What is the impact of mental health-related stigma on help-seeking? A systematic review of quantitative and qualitative studies. Psychological Medicine. 2015 ;45:11-27.
  34. Yanos PT, Lysaker PH, Rose D. Internalized stigma as a bariyer to improvement in vocational functioning among problem with schizophrenia-spektrum disorders. Psychiatry Res 2010;178-211.
  35. Tsang HW, Fung KM, Chung RC. Self-stigma and states of Change as predictors of treatment adherence of individuals with schizophrenia. Psychiatry Res 2010 ;180:10.
  36. Üstündağ ME, Kesebir S. İki uçlu bozuklukta içselleştirilmiş damgalanma: klinik özellikler, yaşam kalitesi ve tedaviye uyum ile ilişkisi. Türk Psikiyatri Dergisi 2013;24.
  37. Üçok A. Psikiyatrik bozukluklara ilişkin damganın psikoterapiye etkisi. XI. Anadolu Psikiyatri Günleri Kongre Tam Metin Kitabı; 2002 s.172-9.
  38. Üçok A. Diğer insanlar damgalar. Peki ya biz? Zihin sağlığı çalışanlarının şizofreni hastalarına karşı tutumları. Nöropsikiyatri Arşivi 2007; 44:108-116.
  39. Wahl OF, Harman CR. Familyviews of stigma. SchizophrBull 1989; 15:131-139.
  40. Lee S, Lee MTY, Chiu MYL. Experience of social stigma by people with schizophrenia in Hong Kong. Br J Psychiatry 2005; 186:153-157.
  41. Dickerson FB, Origoni AE, Ringel NB. Experiences of stigma among outpatients with schizophrenia. Schizophr Bull 2002; 28:413-155.
  42. Arıkan B, Bademli K, Duman ZÇ. Sağlık çalışanlarının ruhsal hastalıklara yönelik tutumları: Son 10 Yılmaz" Türkiye'de Yapılan Çalışmalar. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2011;3(2):214-231.
  43. Aker S. Samsun ilinde aile hekimlerinin şizofreni hastalarına karşı tutumları ve hekimlik uygulamaları (Doktora Tezi). Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2008.
  44. Taşkın EO, Şen FS, Aydemir Ö. Türkiye'de kırsal bir bölgede yaşayan halkın şizofreniye ilişkin tutumları. Türk Psikiyatri Derg 2002 ;13:205-214.
  45. Corrigan PW& Penn DL. Lessons form social psychology on discrediting psychiatric stigma. American Psychologist 1999;54:765-776.
  46. Özer Ü, Varlık C, Çeri V. Değişim bizden başlar: sağlık çalışanlarında ruhsal hastalıklara yö-

- nelik tutumlar ve damgalayıcı dilin kullanımı. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Science*. 2017;30:224-232.
47. Özmen E, Taşkın EO, Özmen D. Hangi etiket daha damgalayıcı: Ruhsal hastalık mı? Akıl hastalığı mı? *Türk Psikiyatri Derg* 2004;15:47-55.
  48. Shattell MM. Stigmatizing language with unintended meanings: “persons with mental illness” or “mentally ill persons”? *Issues Ment Health Nurs* 2009; 30:199.
  49. Sailard EK. Ruhsal hastalara yönelik damgalamaya ilişkin psikiyatrist görüşleri ve öneriler. *Türk Psikiyatri Derg* 2010;21:14-24.